

B

Súťažné zadanie pre ideovú architektonickú súťaž návrhov

Banská Bystrica – Petermanova veža

Táto súťaž je vyhlásená v súlade so Súťažným poriadkom Slovenskej komory architektov zo dňa 13. apríla 2016 (ďalej "SP SKA") s prihliadnutím k ustanoveniam zákona č. 138/1992 Zb. o autorizovaných architektoch a autorizovaných stavebných inžinieroch v znení neskorších predpisov, zákona č. 185/2015 Z.z. Autorský zákon v znení neskorších predpisov a podľa §847, §848 a §849 zákona č. 40/1964Zb. (Občianskeho zákonníka) v znení neskorších predpisov.

Za vyhlasovateľa - Mesto Banská Bystrica

.....
MUDr. Ján Nosko
primátor

Spracovateľ súťažných podmienok

.....
Ing. arch. Tomáš Sobota

1. Očakávania vyhlasovateľa

Objekt tzv. „Barbakanu“ je súčasťou pozostatkov stredovekej fortifikácie mestského hradu Banskej Bystrice. Petermanova veža z neho vyrastá ako zvonová veža, je najvyššou vežou v mestskom hrade. Okrem zvonenia je v súčasnosti nevyužitá. Zvony sú aktívne, denne sa používajú.

Strategická poloha pamiatky v centre mesta, ako súčasť starého mestského hradu ponúka široký potenciál využitia pamiatky na kultúrne účely ako aj pre rozvoj cestovného ruchu.

Idey získané touto súťažou návrhov budú aplikované pre budúce zhotovenie projektovej dokumentácie a to primerane možnostiam poskytnutým zo strany orgánu pamiatkovej ochrany a v koordinácii s ním. Pre účely prípravnej dokumentácie zámeru na pamiatkovom objekte sa nevyžaduje spracovanie odborne spôsobilou osobou. Spracovanie odborne spôsobilou osobou sa vyžaduje v zmysle pamiatkového zákona až následne - pre účely projektovej dokumentácie. Projektová dokumentácia nie je predmetom tejto súťaže, ide o ideovú súťaž návrhov.

2. Opis stavu územia a objektov

2.1. Všeobecne

Z hľadiska širších vzťahov sa Námestie Štefana Moyzesa nachádza v centre mesta Banská Bystrica a je súčasťou Pamiatkovej rezervácie B. Bystrica. Pamiatková rezervácia Banská Bystrica bola zriadená poverením školstva a kultúry SNR, č. nariadenia Vlády č. 16.118/1955-leg. zo dňa 18.05.1955 o rozlohe 43,5 ha. Nariadením vlády Slovenskej republiky č. 108/2004 Z. z. zo dňa 10.02.2004 o pamiatkových rezerváciách Banská Bystrica a Kremnica v zmysle §16 ods.2 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 49/2002 Z.z. o ochrane pamiatkového fondu, ktoré nadobudlo účinnosť 01.03.2004, bolo vymedzené územie pamiatkovej rezervácie Banská Bystrica. V území je potrebné akceptovať Zásady ochrany PR Banská Bystrica, ktoré sú zdokumentované na adrese: <https://www.pamiatky.sk/page/zasady-ochrany-pr-banska-bystrica/>

Jedným z najvýznamnejších a architektonicky najhodnotnejších kultúrnych pamiatok mesta Banská Bystrica je areál mestského hradu s farským kostolom Nanebovzatia Panny Márie, r. k. kostolom sv. Kríža a súborom fortifikačných stavieb. Dominantou hradu je najstaršia sakrálna stavba na území Banskej Bystrice - farský kostol Nanebovzatia Panny Márie, okolo ktorého sa rozprestieral cintorín. Po požiari v roku 1761 prešiel výraznou neskorobarokovou prestavbou interiéru, ktorá najmenej zasiahla gotický priestor kaplnky sv. Barbory. Na úpravách interiéru sa podieľali významní umelci tej doby, maliar Anton Schmidt, Lukáš Kracker. V susedstve farského kostola pri hradbách stojí kostol sv. Kríža a tzv. Matejov dom. Po požiari zanikla významná sakrálna stavba karnier sv. Michala, ktorú sa zatiaľ nepodarilo jednoznačne lokalizovať. Fortifikáciu mestského hradu tvoril pôvodne súbor stavieb, zo strany mesta so vstupnou, pôvodne priechodnou vežou s mladším barbakanom, radnicou, v roku 1947 asanovanou Mühlsteinovou baštou, na severnej strane s Farskou, Banickou a Pisárskou baštou.

2.2. Fortifikačný systém mestského hradu

Obranný systém hradu pozostával z objektov (proti smeru hodinových ručičiek):

- vstupná časť do mestského hradu s dolným podbráním, vežou (dotknutou) a barbakanom,
- Mühlsteinova bašta (postavená pred roku 1500, asanovaná v roku 1947),
- Ondrejova bašta (postavená pred rokom 1500, asanovaná v roku 1940),
- Pisárska (Galova) bašta (postavená pred rokom 1479, dodnes zachovaná),
- Banická bašta (postavená pred rokom 1479, dodnes zachovaná),
- Farská bašta (postavená pred rokom 1479, dodnes zachovaná),
- hradobné múry medzi baštami, padací most pred barbakanom,
- vodná priekopa okolo mestského hradu.

2.3. Súčasný stav opevnenia

Fortifikačný systém mesta tvorilo opevnenie mestského hradu, na ktoré nadviazalo mestské opevnenie. Z pôvodného opevnenia sa zachovali niektoré bašty hradného areálu a severný hradobný múr, z mestského opevnenia úseky hradobných múrov vo fragmentárnom stave, prevažne s podstatne zníženou korunou muriva a niektoré bašty.

Zachované bašty a úseky hradobných múrov mestského hradu:

- vstupná časť do mestského hradu s horným podbráním, vežou a barbakánom, Pisárska bašta, severný úsek medzi Pisárskou a Baníckou baštou, zachovaný v autentickej podobe so strieľňami ako súčasť z vnútornej strany pristavaného r. k. kostola sv. Kríža, Banícka bašta (súčasť Stredoslovenského múzea – expozície Matejovho domu), severný úsek medzi Baníckou a Farskou baštou, zachovaný v autentickej podobe so strieľňami, pri Farskej bašte s pristavanou budovou fary z vnútornej časti hradu, na východnej strane so vstupom do r. k. cintorína, Farská bašta.

K prvým cieľeným úpravám a vzniku verejnej zelene na území pamiatkovej rezervácie došlo po roku 1840. Mestský hrad bol obkolesený priekopou, ktorá koncom 18. storočia bola zanesená blatom a zapáchala. V roku 1778 miestodržiteľská rada sa zaoberala otázkou jej ďalšej existencie, v roku 1782 sa o zasypanie priekopy u mestskej rady prihovárал biskup. K zasypaniu priekopy z južnej strany smerom do námestia došlo roku 1808, keď ku hradbe barbakánu z južnej strany bola pristavaná nová budova.¹⁶ Na západnej strane od mestského hradu zostal pozostatok priekopy vo forme vodnej plochy, ktorá bola zasypaná ako posledná v 40. rokoch 19. storočia.¹⁷ Súčasne bol asanovaný západný hradobný múr opevnenia mestského hradu, na zasypanej ploche sa začali vysádzať stromy a na okraji priekopy po navýšení terénu vznikla Promenáda s obojstrannou alejou. Promenádu začiatkom 40. rokov 20. storočia nahradila budova tržnice s pochôdznou strechou, nadväzujúcou na parkové úpravy predpoľa mestského hradu na mieste bývalej západnej priekopy. Pôvodnou súčasťou Petermannovej veže bol aj strážny domček - pristavaný k veži pri barbakáne v hradnom areáli, postavený v roku 1575, kedy bol vstup cez vežu presunutý do susedného novovybudovaného podbránia, asanovaný okolo roku 1920. Cez strážny domček viedlo pôvodné schodisko sprístupňujúce priamo 3.NP veže.

„Veža pôvodnej vstupnej brány do hradného areálu (dotknutá veža, dnešná zvonica) patrí medzi najlepšie zachované časti opevnenia. Hranolová stavba s rozmermi 9,8 x 10,2 m; 2,0 m hrubými múrmi je situovaná 12 m od juhozápadného nárožia opevnenia a takmer polovicou objemu vyčnieva z hradby. Architektonicko-historickým výskumom boli odkryté základné súčasti opevneného vstupu do hradu s fragmentami dvojice vonkajších vstupných portálov s padacími mostami a vnútorného portálu s padacou mrežou. Neskôr realizovaným archeologickým výskumom bola odkrytá vonkajšia priekopa hrotitého profilu, s dnom v hĺbke 4,4 m pod úrovňou prahu vstupného portálu do hradu a so zvyškami drevenej mostnej konštrukcie, na ktorú dosadal padací most. Podľa jednotlivých zachovaných detailov sa pravdepodobne jednalo o mosty tzv. kolískovej konštrukcie.“

FILLOVÁ, Ľubica – MÁCELOVÁ, Marta – Šimkovic, Michal: Mestský hrad v Banskej Bystrici. In: Pamiatky múzeá, Bratislava 2004/2, s. 2-7.

Nástup do hradného areálu je z južnej strany medzi objektom Pretória (pôvodnej radnice) a barbakánom, zo severovýchodnej strany od ulice Kollárova a zo západnej strany schodiskami z objektu tržnice.

Samotná veža bola pôvodne sprístupnená schodiskom, ktoré bolo súčasťou strážneho domčeka a ústilo priamo na 3. NP veže vo výške cca 10 m. V súčasnosti je v mieste strážneho domčeka upravený terén s vegetačnou výsadbou a sochou Belu IV.. Na západnej strane sa nachádza verejné priestranstvo tržnice. Na vežu sa zo severnej strany napája prezentácia hradobného múru s plochami zelene.

2.4. Opis veže ako súčasti objektu Barbakanu

Na 1.PP sa nachádzala väznica – priestory nie sú verejne využívané. Na 1.NP sa nachádza priestor samostatne prístupný z podbránia a taktiež nie je verejne prístupný. Tieto dva priestory kvôli obranným funkciám veže neboli s ňou vertikálne prepojené. Na 2.NP sa nachádzajú priestory súvisiace s THURZO – FUGGER zážitková expozíciou. Na 3.NP sa nachádza priestor pod konštrukciou zvonov s pôvodným exteriérovým vstupom do veže a podporným dreveným hrazdeným systémom. Na úrovni 4.NP je súčasný nástup z priestoru barbakanu. Na úrovni 5.NP sa nachádza samotná oceľová konštrukcia so zvonmi pričom nad ňou je nízke „podklenbové podlažie“, z ktorého je možné vidieť zvony ako aj ich nosnú konštrukciu. Na 6.NP sa nachádza vnútorný priestor obytnej izby zvonára s ochodzou, z ktorej sú možné vyhlídky na historické centrum a diaľkovými panoramatickými pohľadmi.

3. Požiadavky na riešenie

3.1. Hlavný predmet zadania

V Petermanovej veži a jej okolí je potrebné navrhnuť a vyriešiť:

- sprístupnenie Petermanovej veže v 3. nadzemnom podlaží v návaznosti na zložité dispozično-prevádzkové vzťahy barbakanu. Sprístupnenie je možné situovať z exteriéru i z interiéru (priestoru barbakanu), pričom musia byť splnené požiadavky pamiatkovej ochrany. Obnova bývalého mýtneho domčeka z konca 16. storočia je prípustná, formu je potrebné zvoliť v súlade s možnosťami územia, jeho využitie navrhnuť.
- prevádzku a vytvorenie expozície hradného areálu a najstaršej histórie mesta spojenej vyhlídkou z Petermanovej veže. Pri tom je potrebné prihliadať na skutočnosť, že v objekte by malo byť v maximálnej možnej miere eliminované kríženie prevádzok (nová prevádzka Petermanovej veže, zázemie reštaurácie nachádzajúcej sa v prízemí a prevádzka Thurzovsko-Fuggerovskej expozície). Ideálna prevádzka vo veži by bola jednosmerná, resp. aspoň z väčšej časti jednosmerná. Návštevníci a obyvatelia mesta majú mať možnosť vďaka rôznym tematickým prezentáciám a prostredníctvom moderných technológií spoznať históriu mesta a mestského hradu na 5 poschodiach. Hlavná požiadavka na vnútorné priestory je navrhnutie súdobého interiéru v súlade so zachovaním pôvodných historických priestorov, povrchov a súčasne vertikálne prepojenia jednotlivých podlaží veže.
- riešenie blízkeho okolia veže (strážny domček, prezentácia hradobného systému na západnej strane). Vyjadriť názor na výtvarné dielo umiestnené v blízkosti veže. Jeho premiestnenie je možné rámcovo navrhnuť aj mimo záujmové územie – ako vyjadrenie názoru, pričom toto nie je primárne predmetom riešenia

Pri návrhu je nutné rešpektovať všetky pamiatkové hodnoty národnej kultúrnej pamiatky.

Uvedené body sú najviac relevantné vo vzťahu k hodnoteniu návrhu porotu.

3.2. Záujmové územie

V ideovej rovine je možné navrhnuť riešenie širšieho okolia veže

- vizuálne dotvorenie vzájomne prepojených verejných priestranstiev, pôsobenie už umiestnených výtvarných prvkov a umeleckých diel a ich možné premiestnenie, náhrada alebo doplnenie (aj mimo záujmové územie).
- prezentácia hradobného systému severozápadne od veže, úprava verejných plôch, prehodnotenie umiestnenia sochy kráľa Bela IV., prehodnotenie prezentácie bývalej vodnej priekopy.

3.3. Riešené a záujmové územie - vymedzenie

- Riešeným územím je bezprostredné okolie Petermanovej veže, ktorá je súčasťou fortifikačnej stavby bývalého mestského hradu Banskej Bystrice, tzv. Barbakanu, definované objektom Petermanovej veže a jej blízkeho okolia – na pôdoryse bývalého strážneho domčeka
- Záujmové územie je územie okolo bývalého západného múru opevnenia hradu, zahŕňa aj alej a priestor súsošia (Kuzmány, Moyses) od veže barbakanu až po farskú baštu.

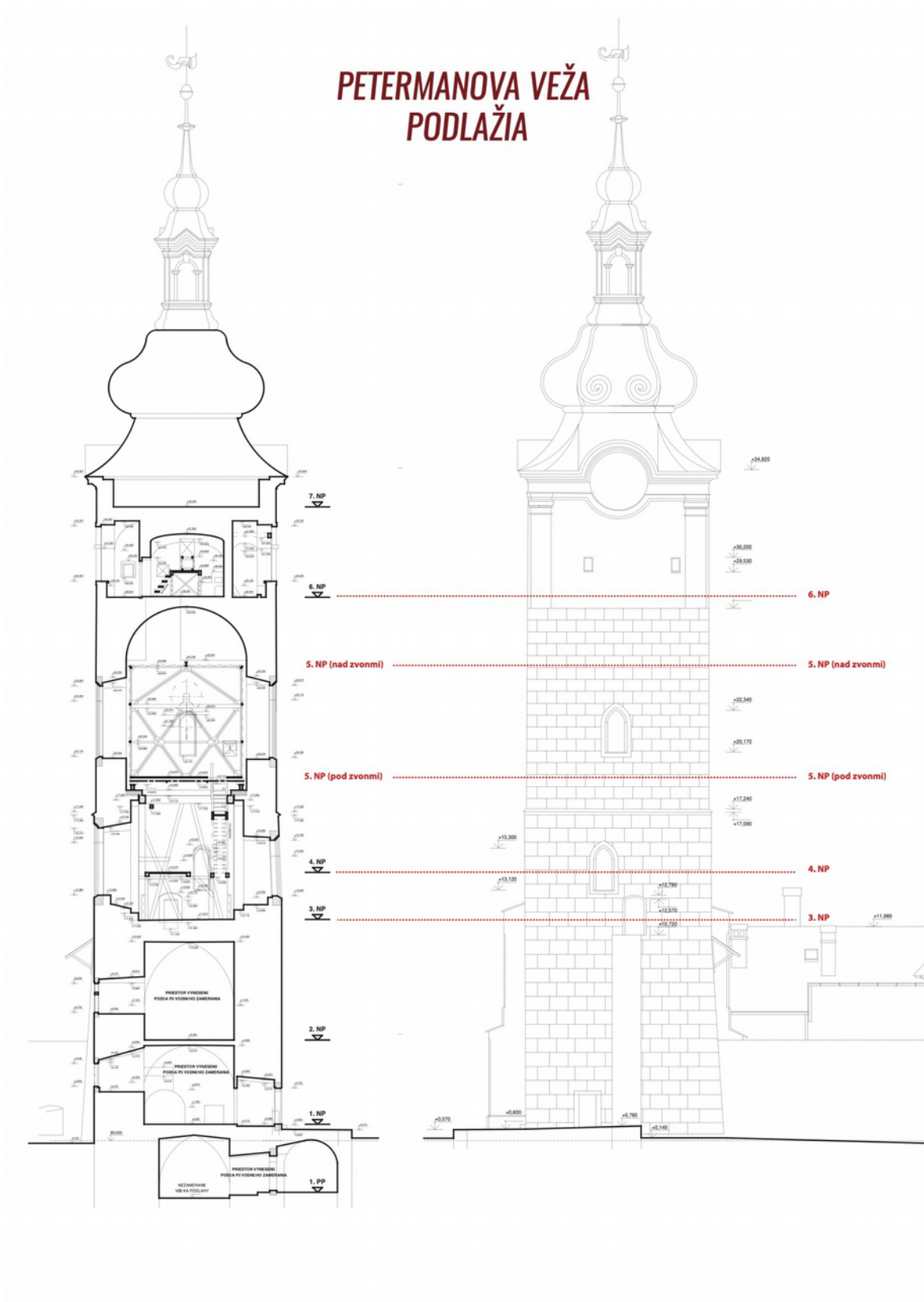
3.4. Spodrobnenie požiadaviek na využitie veže

Na jednotlivých podlažiach sa orientačne uvažuje s týmto využitím (účastník môže navrhnúť vlastné usporiadanie priestorov):

- Na 3. nadzemnom podlaží pri vstupe do veže sa okrem recepcie uvažuje s umiestnením 3D modelu mesta s hradbami, na ktorom návštevníci pomocou video-mappingu spoznajú históriu a postupný vývoj mesta s konkrétnymi vyznačeniami hradieb, rozlohy a tvaru mesta v rôznych historických epochách.
- Na 4.a 5. NP sa plánuje umiestnenie dotykových obrazoviek s vizualizáciou stavby hradu a hradných múrov ako aj rôzne tematické prezentácie histórie vo viacerých svetových jazykoch.
- 5.NP (pod zvonmi) nebude určené pre návštevníkov, ale len pre zvonárov keďže súčasťou rekonštrukcie bude zmena typu zvonenia na najväčšom zvone „Generál“ na ručné zvonenie.
- Na 5.NP nad zvonmi je možné vytvorenie priestoru na pozorovanie zvonov zhora pri zvonení formou maximálnej priehľadnosti.
- Súčasťou priestoru by mal byť návrh galerijného systému umožňujúci konanie výstav
- Na najvyššom podlaží sa uvažuje s otvorenou vyhlídkou z veže na mesto – ide o najvyšší bod v centre mesta, z ktorého bude krytý výhľad na všetky okolité pamiatky.
- V strede najvyššieho podlažia sa nachádza bývalý historický byt zvonára, uvažuje sa s jeho rekonštrukciou do dobového stavu.

Z technického hľadiska je nutné uvažovať a riešiť najmä:

- Navrhnuť prevádzku vo veži, ideálne jednosmernú, alebo aspoň čiastočne jednosmernú tak, aby sa v čo najväčšej miere vyhla kríženiu prevádzok.
- Prístup na 3.NP s možnosťou „prezentácie“ pôvodnej výšky hradobného múru (s vyhlídkou?)
- Navrhnuť realizovateľné riešenie po statickej stránke
- Rekonštrukciu a interiérové riešenie vnútorných priestorov veže (schodiská, systém uzavretia okenných otvorov kvôli vytvoreniu tepelnej pohody návštevníkov ako aj súvisiacich technologických zariadení, kúrenie, osvetlenie interiéru
- Zmena ovládania zvonenia na zvone „Generál“ - nie je predmetom súťaže
- Elektronické uzatváranie a otváranie okien veže a jeho automatizácia počas a po zvonení.

Zadanie pripravil:
Upravil:

Odbor architekta mesta Banská Bystrica, január 2023
Ing. arch. Tomáš Sobota a členovia poroty